

A
HALÁLBÜNTETÉSRŐL.

DR JOHN ED. RICHARD UTÁN

STERN MIKSA
JOGHALLGATÓ.

PEST, 1873.

FEKETE BERNÁT KÖNYV- ÉS MŰKERESKEDÉSE.

1761-ben a toulousi parlament, elítélte a francia eredetű Jean Calas kerékbe törtetésre. Az elítéltnak fia, ki bűn-kórságban szenvedett, felakasztva találtatott. Minthogy ez utóbbi a katolicizmushoz hajlott, elegendő ok volt arra, hogy a protestáns apát, mint saját fia gyilkosát, a bakó kezébe adják. A kivégzett családja Genfben ment ezután; Voltaire itt ismerkedett meg velök, és fáradozásainak sikerült a per ismétli megvizsgálását kivinni. Ötven bíró vizsgálta még egyszer meg a pert, és kimondá ezután Jean Calas tökéletes ártatlanságát.

A büntető jog történetére nézve, ez eset igen nagy jelentőségű volt. Amint Voltaire megkezdett, azt tovább vitte, az olasz Beccaria a Caesar az encyclopádisták által erre felbízva. Ennek munkája a „gonosztettek és büntetések-ről“ először 1764-ben jelent meg. És e munka gyümölcsöket hozott.

Több mint száz éve tart már, a halálbüntetés elleni harc! Ily hosszú tusa nem vitethetik valami csúf kényesség miatt, nem vitethetik oly régen, ha nem volna végtére győzelmes kimenetele biztos.

A száz év előtti indító ok, a harezot a halálbüntetés ellen megkezdeni, azon tény, hogy egy igazság gyilkosság törvényt, már ma e harc folytatásánál sem mellőztethetik el.

Senki sem fogja bár a haladást félreösmerni, melyet a bűnperbeli eljárás, minden polgárokult államban tett, — haladást, mely éppen abban áll, hogy jobb eszközöket használnak az igaz-

ság kikutatására, mint azon időben, midőn a vallomás kihozására, a bírói eljárás támpontja a kínpad volt.

De az igazság kipuhatolására nyújtott eszközök, még ma sem elégségesek annyira, hogy minden esetnél, a tévelytől megóvjanak. A tapasztalás mutatja, hogy legújabb időkig, a legkeményebb büntetések, és így a halálbüntetés is jogszerűeknek ismertettek el, habár az elitéit, mint az később kitudódott, tökéletesen ártatlan volt. A legújabb időben történt egy eset, mely elégséges arra, hogy^r gondolkozóba essünk felette.

1849 ben Si e gél Károly csavargó a Glatz-ihadi törvényszék elébe hozatott, minthogy több kisebb tolvajlást A itt véghez. Szabadon- és esküdözve, hogy nehezen terhelt szívét őszinte vallomás által akarja megkönnyíteni, következőket vallott:

1) Hogy egy házat gyújtott meg, mely tűznél a tulajdonos leánya benn égett.

2) Hogy más egyénekkal egyetemben üzleteket tört fel.

3) Hogy egy gyermeket fojtott meg.

A vizsgálat elrendeltetett, és Siegel vallomása igaznak tűnt ki. 1851-ben, 7 — 5 szavazat ellenében kinyilatkoztató, hogy bűnös, és nyilatkozványában következőket mondja: „Siegel Károly egy gyilkolás, nappali gyújtogatás és üzlet feltörés miatt, melyet bár nem tett szabadon és meggondolva, bűnösnek ismeretik el és kötél általi halálra ítéltetik/

Ez ítélet jogerejűvé vált.

Az iratok minden kegyelem kérelem nélkül, a halálítélet jóváhagyása tekintetéből, legfelsőbb helyre küldettek. Ekkor tűnt ki egy véletlen által, hogy Siegel 1847. április 30-án távol azon helytől, hol ő állítólag a bűntényt véghez vitte, fogva volt, és 30-ik áprilisban volt azon tűz, melyért ő magát bevádolta, miután ez kétségenkívüli volt, a másik 2 bűntényre nézve is kirendeltetett a vizsgálat és kimutattatott, hogy Siegel e bűntények egyikét sem követte el. Később maga is visszavonta az önvádat. Hogy

miért vádolta magát e büntettekkel? A fényi tő ház miatti félelem végett. Midőn megtudta, hogy az általa elkövetett tolvajlások miatt nem várja a fegyház, nem tudta már magát arra elhatározni, hogy önvádját visszavonja, mert „félt hogy a törvényszéknek ezután sok baja és dolga lesz, és hogy majd most a törvényszék megcsalása miatt, több évi fegyház büntetést kap; mert hogy ily büntetés várja azt, 'ki a törvényszék előtt hazudik, már előbb hallotta, és a bírák gyakran mondták neki, hogy az kevesebb büntetést kap, a ki az igazságot megmondja.“ Új ítéletet hozni azon törvény értelmében, mely ez időben Poroszországban érvényes, nem volt lehetséges. Egyedüli mód volt, a jog erejüleg három bűntény elkövetése miatt elítéltnek, melyeket azonban el nem követett, megkegyelmezni.

Itt tehát van egy esetünk, mely bizonyosságul szolgál arra nézve, hogy daczára annak, hogy az igazság kikutatására, minden megkísértetek, egy ténylegesen hibás halálítélet jogerejének ismertetett el.

Itt egy véletlen volt, mely elhárítja a legrosszabbat.

Ebben azonban kevés vigasztalás van, mert az okok, melyek által egy téves bírói ítélet kimondatik, hamis eskü, a tanúk tévedése, a bizonylatok csekély méltánylása, a szakavatottak hibás véleménye, különösen a vádlott ép eszére nézve, mindezek a bűnperben végzettjeljes előnyt nyerhetnek, mert bizonyára hibás volna, a valóban előfordult tévedéseket, a-köztudomásra jöttékre szorítani, mert nem mindég lehetséges az elkövetett tévelyt ismét jóvá teni.i.

Bizonyos, hogy ha az államnak a büntetési jogot csak azon feltétellel adnák, hogy a büntéletekben, a tévedés lehetősége kizárassék, ily feltétel által a büntető jog gyakorlásától fosztanák meg.

De a halálbüntetés tökéletesen helyrehozhatatlan.

Minden más, ártatlanul szenvedett büntetés, legalább részben elégtételt adhat annak, ki saját hibája nélkül volt azt kénytelen tűrni.

Következik e ebből, hogy az államnak joga van, még a tévedés veszélyének esetére is általában büntetni, hogy joga van a minden körülmények közt helyrehozhatlan halálbüntetést véghez vinni?

E kérdést igenelni fogjuk, mihelyt bebizonyítatik, hogy a halálbüntetés az államban a jogirend fentartására nézve szükséges.

Hogy azonban ez így van, erre nézve — és bizonyosan sikeresen — hivatkozhatnak arra, hogy a halálbüntetés fenáll, hogy századokon át fenállott, és hogy e tényt nem lehetne constatálui, ha a halálbüntetés nem lett volna minden időben, mint szükséges elősraerve.

A büntető jog története több példában bizonyítja, hogy intézmények, melyek hosszú időközön át mint szükségesek ösmerettek el, később elmellőztettek, és pedig amint az most ellentmondás nélkül elősmeretik, az egész büntető jog nagy előnyére.

Tudvalevő dolog, hogy nagy Frigyes kormányra léptével eltörlé a kínpadot. Akkor általában nagy megvoltage győződve ez intézmény nélkülözhetlenségéről, hogy p. o. Bajorországban csak 1806-ban és csakis Feuerbach ismételt ajánlatánál fogva sikerült ennek eltörlését a királynál kieszközölni. A rendeletét azonban nem volt szabad a hivatalos lap által tudatni, titokban maradt ez a törvényszékekre nézve. Féltek 1806-ban még Bajorországban attól, hogy a jogirend megzavartatnék, ha köztudomásra jönne, hogy a kínpadot nem szabad többé alkalmazni.

Tekintsünk vissza az 1532-ben V-ik Károly császár által hirdetett birodalmi büntető törvényre, azon törvényre, mely a 18 ik század, második feléig Németország legnagyobb részében, a bűnperbeli eljárás felett uralkodott. Ebben találhatjuk a cson-

kító büntetések mellett,— mint a nyelv, fül, ujjak levágása — még gazdag gyűjteményét különféle halálbüntetéseknek. Mert az egyszerű büntetéseken kívül, minő a lefejezés, felakasztás, befúlasztás, még a qualificáltakkal, — ilyen a kerékbevágás, élve elégetés, négyelés, élve eltemetés — is fenyegettetik. A bíró belátásától függött e büntetések egyikét vagy másikat még súlyosbítani, a törvényszékhezi hurczolás vagy a bűnösnek tüzes fogókkal való tépése által.

Ilyesmi nekünk ma már érthetlenné vált, és a képzelet bizonyos megerőltetésével vagyunk csak képesek, magunknak oly viszonyokat képzelni, a melyekben ilyenmő büntetésnemek szükségeseknek ismertettek el. Hogy mily nagy mértékben gyakoroltatott, és mily sokáig állott ez fenn, bizonyítja a porosz büntető jog története. A tudvalevőleg 1794-ben hirdetett általános országos jog, más — még pedig fokenként súlyosbítható halálbüntetések mellett — a k e r é k b e t ö r é s t is átvevé a régi jogból. Ezen büntetés III ik Frigyes Vilmos kormányra lépte óta, úgy vitetett véghez, hogy a bűnös előbb a nézők által észre nem vehető módon megfojtatott, és csak azután — tehát a hullán — hajtattott végre a kerékbetörés, Nem törvény rendelte ezt, hanem minden előforduló esetben legfelsőbb helyről parancsoltatott meg. Kétségenküüli, hogy III. Frigyes Vilmos trónraléptét a kerékbetörésseli büntetés elmellözésével inaugurálta volna, — a mint ezt nagy Frigyes a kínpad eltörlésével tette — ha nem tartatott volna a büntetés e neme nélkülözhetlennék.

Azonban elég azon tévedések feletti példákból, melyek a jogi rend fentartására nézve mint szükségesek állítottak fel. És tekintve e tévedéseket, nem lesz nehéz állítani, hogy a halálbüntetés fenállása nem mutatja még annak szükségességét, sőt inkább feljogosít e szükségesség okai után tudakozódni.

A mit leginkább felemlítenek a halálbüntetés javára az, hogy e büntetés nem jobban rémít el valamely bűn elkövetésétől mint más. Mind azok

— úgy mondják — kik azon lélekrázó jelenetet látják, miként veszi életét egy ember büntett következtében, a szomorú helyet oly hangulatban hagyják el, mely alkalmas arra nézve, hogy másokat valamely büntett elkövetésétől visszatartson.

A tapasztalat azonban e véleménynyel semmi esetre sem egyezik meg. Egy angol pap, ki gyóntatója volt a bűnösöknek, és hivatala tartama alatt 167 bűnöst kísért ki a vesztőhelyre, állítja, hogy 161 közülök nyilvános kivégzésnek tanúja volt. A kivégzettek legközelebbi rokonainál sem volt, némely esetben, ez elrémitő hatás észreható.

„Fiú, reményelem, hogy bátran fogsz halni, miként atyád“ — így hallatszott egy kivégzésnél Angolországban a nézők között, a bűnös anyjának hangja. Történt, hogy miután egy férfiú bankóhamisítás végett kivégeztetve, holtteste rokonainak kiadott, rendőrtisztek a kivégzett családját ép akkor lepték meg, midőn ezek hamis bankót rejtettek el a hulla szájában.

És más országok hasonló tapasztalatokat nyújtanak. Midőn Bostonban sok idő múltán ismét egy gyújtogatót végeztek ki, oly nagy mérvben szaporodtak a gyújtogatások a városban és környékén, hogy a kormány kénytelen volt biztosokat kirendelni, és ezek bizonyították, hogy mind e későbbi gyújtogatók jelen voltak a kivégeztetésnél.

Ha ezek után az tűnik ki, hogy a nyilvános kivégzések, a helyett, hogy a büntetteket kevesbítenék, még gyarapítják úgy valóban, ez eredményen nem szabad csodálkozni, ha méltányoljuk azon valóban mélyen erkölcstelenítő befolyást melyet az igazság ily jelenetei előidéznek.

A 18 ik század 2-ik felében Rómában áttették a bűnösök kínzását és kivégzését a Carneval idejére. Az elítélt kínja farsangi élvezet volt, melyet a kormány a népnek nyújtott, és melyet ez utóbbi szívesen fogadott. És mindég az maradt mindenütt, hol még fenáll, t. i. a népnek színházi élvezete, és különös rugó a már meglevő durvaságot egészen kifejtteni. Dickens szemtanúja

volt Londonban 1849-ben a Manning pár kivégeztetésének. E jelenetnél érzett benyomást következőleg írja le: „A nagy tömegnek könnyelmű ledér viseleté oly iszonyú jelenet volt, a mint azt egy ember csak pogány nép közt képzelhetné. Az akasztóik és a bűn rémei eltűntek lelkemből, a tömeg iszonyú magaviselete, arcjátéka és beszéde hallatára. A midőn e két teremtmény rángatódva a levegőbe húzatott, semmiféle elérékenyülés, semmi szánalom sem volt észrevehető akkor, midőn két halhatatlan lélek bírója elébe lépett, mindez úgy tűnt fel ezek előtt, mint ha magától értetődnék, hogy az embernek így kell veszni, mint az állatnak. Ismerem a londoni életet legaljasabb osztályáig, de ünnepélyes meggyőződésem, hogy a legnagyobb ész nem tudna olyasvalamit kitalálni, mely oly kis téren, oly rövid idő alatt annyi rosztat legyen képes előidézni, mint egy nyilvános kivégzés.“

A nyilvános kivégeztetéseknek általán elősmert hátránya, azon gondolat ébreszté fel, hogy a kivégezés a nyilvánosság elől elvonassék. Egyes — habár kevés — éjszakamerikai államban 1835 óta használatba vétetett az u. n. *I n t r a m u r a n k i v é g e z t é s*, és e példa követőkre talált néhány porosz és bajor városban. Más államokban mint Angol, Franciaországban, Belgiumban, Piemontbau az intramuran kivégezés kérdése bár vita tárgyává lőn, mégis fenmaradt a nevezett államokban továbbra is a nyilvános kivégezés.

Említendő különösen az 1856 iki angol parlament által kiküldött bizottmány vizsgálatai, melyek oda vezettek, hogy a nyilvános kivégzés hátrányai általán elősmertettek; de a titkos kivégzés még sem hozatott be, sok ellentálló körülmény miatt. Különösen azt hozták fel ellene okul, hogy a nyilvános kivégzések elhagyásával ennek legfontosabb alapja t. i. az elrémités elmaradna, és hogy érthetlenné válna, ha az egész jogszolgáltatás nyilvánosan kezeltetik, ennek utolsó legfontosabb jeletét titokban végrehajtani; végre ez a népnek legalább egy

részénél, különösen addig, míg a politikai bűnösökre nézve a halálbüntetés nincs törvényesen eltörölve, bizonyos bizalmatlanságot idézne elő a jogszolgáltatás hátrányára. Ugyanis, ha egy titkos kivégzésnél az elitét borzalmat gerjesztő kétségbeesése és ellentállása, vagy a kivégzés nem jó sikerülte fordulna elő, úgy ennek híre, bizonyosan nagyítással jönne a nép tudtára, és bizonyára csak is a jogszolgáltatás hátrányára. Tehát hivatalos nézőket kellene alkalmazni, kik mint tanúk bizonyítanak a kivégzés rendes menetét. Ez azonban szintén nagy nehézséggel járna, mert ha azt akarnák, hogy a kivégzést kimondó jury tagjai legyenek a tanúk, biztossággal lehet arra számítani, hogy az esküdtek, mintsem e jelenet szemtanúi legyenek, inkább felmentenek a bűnöst. Vagy ha a községi előjáróságot akarnák kirendelni, úgy hallatlannak tűnnék fel, az ily állampolgári kötelességet rá kényszeríteni valakire; ha pedig nem volna kényszer, úgy könnyen megtörténhetnék, hogy magasabb erkölcsi érzetnél — és ennek következtében — ily véres jelenetek elleni nagyobb ellenszenvnél fogva, a kivégzés, minden tanú nélkül — tehát mint legtitkosabb hajtatnék végre. Hogy mily alapos ez ok, mutatják a porosz és bajor büntető törvénykönyve részbeni rendelkezései. A míg a porosz büntető törvénykönyv 1851-ben közel járt ahoz, hogy az erre nézve kirendelt községi tagoknak a kivégzéseknél! jelenlétét, mint kötelességét követelje, az utóbbi tiz évvel később kimondja, hogy a községi előjáró által e célra kirendelt tagoknak, ilyenmű kötelessége nem létezik.

Támadhatnak ugyan az intramuran kivégzések ellen különféle kételyek, mégis kétségenkívüli, hogy azon esetben, ha választani kellene a kettő között, az intramuran kivégzést választanák.

Mindazon által lehet azért érteni, mindazon országok törvényeit, melyek az intramuran kivégzés behozatalát nem tarták szükségesnek. Mert a 19-ik század 2-ik felében, e kérdés — mi módon hajtassák végre a halálbüntetés - elkésett; az egyetlen,

c kor polgárisulásának megfelelő kérdés, csak az lehet: váljon szabad-e általában a halálbüntetést megtartani.

Mióta az intramuran kivégzés szokásba jött, azoknak száma, kik a halálbüntetés rémitő hatását a nyilvános kivégzésben látták, igen összeolvadt. Segítettek azonban magokon az által, hogy a testi (phisikai) rémitést, lelkivé változtatták.

Hogy mennyit ér az egyik vagy másik rémités neme, azt oly törvényhozások eredményei fogják megmutatni, melyek a halálbüntetést részben vagy egészen nélkülözhetőnek hitték. Említendő c tekintetben azon tény, hogy még ott is, hol a halálbüntetés megtartatik, minden újabb büntetőtörvénykönyvben a halálbüntetésre méltó bűntények száma kevesbedik. így pl: Bajorországban ritkább a halálbüntetés, mint Poroszországban. A most érvényes porosz büntető törvénykönyv eltörlé sok olyan esetenél a halálbüntetést, melyeket az általános tartományi törvény még ismert; hasonlókép történt ez Bajorországban, midőn a még most is érvényes törvénykönyv behozatala által az 1831-diki elmellőztetett; és így történt ez mindenütt, a hol az u. n. az általános német büntető törvény helyébe az egyes német államok büntető törvénykönyvei léptek.

Mi lett volna azonban következése a halálbüntetéssel! fenyegetésnek akkor, ha ennek elrémítő hatása a bűntények számát képes lett volna kevesbíteni? Kétségkívül nem más, minthogy mindazon büntettek, melyeket az újabb törvény nem fenyeget többé halállal, gyakrabban fordultak volna elő. Hogy ez azonban nem történhetik e mellett tanúskodik azon körülmény, hogy nem egy vagy két ország az, mely az idő folyama alatt, a halállal! büntetésre méltó büntettek számát kevesbité, hanem minden polgárisuk államban megtörtént ez; oly tünemény, mely bizonyára nem volna észrevehető, ha csak egy államban is tapasztaltatott volna, hogy a halálbüntetés eltörlése elősegíté bizonyos büntettek gyakrabban! elkövetését. Habár nem gyűjtöttek e tekintetben mindenütt staaisticai adatokat, talán azért nem,

mivel — a mit statistikai feljegyzések által be lehetne bizonyítani még senki által sem támadtattak meg. Angolországban pl. előbb a halálbüntetés 160 különféle büntetekre volt kiterjesztve. Még 1821—1830-ig 46 ember lólopás, 44 hamisítás, 1831-40 ig 50 gyújtogatás miatt végeztetett ki. Ez ideig ama 160 halálra méltó büntett közül 7 maradt fen, azonban 1841 óta a gyilkosság okát kivéve, nem történt halállal! büntetés.

És mi lett ennek következése? Sem a lólopás vagy a gyújtogatások, sem a hamisítások, vagy más büntettek — mint ezt statistikai adatok mutatják — nem szaporodtak. Midőn azonban arról volt szó, hogy az említett büntetekre nézve a halálbüntetést eltöröljék — a parlamentben mindazon aggodalmakat lehetett hallani, melyek még mindig nyilvánítatnak, a halálbüntetés teljes eltörlése ellen. És Angolországban majdnem minden évben lehet hallani ez okokat, mert ott a halálbüntetés eltörlésének kérdése, a leggyakoribbakhoz sorolható. —

Azonban fontosabbak, mint ezek, az azon országokban tett tapasztalatok, melyek a halálbüntetést teljesen elmellőzték.

Végjük legelőször Ausztriát. II. József császár 1781-ben és 1782-ben 2 rendeletet adott ki, melyek azonban még nem jutottak nyilvánosság elé, ezek rendelik, hogy a halál ítéletek ne hirdettessenek ki, hanem egyenesen a császárhoz küldessenek. Ennek az lón következése, hogy 1781—1787-ig csak egy halálítélet mondatott ki. Erre következett az 1787 április 2 án hirdetett törvény, mely rendeli a halálbüntetés törvényes eltörlését. Legfőbb helyekről jött ajánlatoknak engedett II. Ferencz, és 1796-ban behozta a fölségárulásra halálbüntetést; de azon kérelmeknek, melyek a halálbüntetés nagyobb kiterjesztését kérik, csak az 1803-ban hirdetett törvénykönyvben engedtek. Ez mind alakra, mind tartalomra nézve nevezetes módon történt: A császár hivatva érezte magát egy különös decretumban a halálbüntetés ismétli behozatalát igazolni, és ez igazolást avval kezdé, hogy maga bizonyítá azon tényt, h o g y a

büntettek a halálbüntetés eltörlése óta nem szaporodtak; melyhez még néhány phrasis „elkeményedett kedély“ „szörnyű tett“ etc, etc. járultak. Ily indokokra támaszkodva áll fen Ausztriában a halálbüntetés.

Magyarországban 1782-ben töröltetett el a halálbüntetés, azonban II. József nemsokára azután ismét behozta a Magyarországon élő oláhokra a halálbüntetést.

Egy évvel előbb mint Ausztriában töröltetett el a halálbüntetés Toscanában. Miután 12 éven át egy kivégzés sem történt az 1786-ik törvénykönyv kihirdetett. Lipót nagyherceg ezt avval indokolja, hogy kegyetlen büntetések csak hátrányosak lehetnek és hogy a bűnösök javulása — mely felett nem szabad kételkedni — főczélja a büntetésnek, a társadalom biztosítása, és a nyilvános példaadás mellett; e czél azonban sokkal biztosabban éretik el, jó fogházak, mint a toscaniai nép jellemével meg nem egyező halálbüntetés által. így okadatolva, 1786-ban Toscanában a halálbüntetés eltörltetett. Az eredmény mutatta, hogy e törvényhozói reformnak nem volt következése a büntettek számának növekedése. Midőn néhány évvel később Toscanában néhány részében zavarok keletkeztek, a Lipót reformok elleneinek kedvező atkáimul szolgált a halálbüntetés ismételi behozatalát sürgetni. Ez annyiban sikerült is, a mennyiben 1790 ben a felségárulás a törvény által halállal fenyegettetett. III. Ferdinánd alatt képes volt a reactio 1790-ben kivinni, hogy halállal fény ittessenek, a vallás ellen bünt elkövetők is.

Miután úgy az állam mint az egyház javáért gondoskodva volt, behozták a gyilkosság és a méregkeverés bünére is a halálbüntetést. Azonban a halálbüntetés ismételi behozatalánál sem történt kivégzés; részben maga a törvényszék igyekezett, a halálítélet kimondását elkerülni, részben a kihirdetett halálítéletek kegyelem útján más büntetésre változtattak át. Sok változáson

ment keresztül Toscánában azóta a halálbüntetés. Különösen addig virágzott, a meddig a Code Penal volt érvényben. De a toscanai nép mindig ellenszegült a halálbüntetés ellen; és ennek mind a törvényhozásra, mind a gyakorlatra nagy hatása volt, úgy hogy gyakran éveken át nem történtek kivégzések.

Különösen felemlítendőnek tartjuk, hogy miután 1830 óta nem történt kivégzés, a halálbüntetés 1847. október 11-kén ismét eltöröltetett. 1852. november 16-án ismét behozatott, azonban azon záradékkal, hogy a törvénynek szabad a gyilkosság bűnét enyhítő körülmények léteben élethossziglan tartó fogásra átváltoztatni. A nép és a bíróság egyaránt kedvetlenül fogadta e törvényt, és a midőn egyszer a törvény értelmében kimondá a halál ítéletet a törvényszék, úgy fel volt, ingerelve a nép, hogy a nagyheiczeg kénytelen volt a bűnösnek megkegyelmezni. A sardiniai kormány 1860. január 10 dikén egy Decretumban Toscánában eltörölte a halálbüntetést.

Azonban a legújabb német történelem is elég tanuságos anyagot nyújt, hogy eléggé méltányolhassunk a halálbüntetés állított szükségességét. 1848-ban elhatározá a német nemzeti gyűlés, hogy a halálbüntetés eltöröltessék, kivéve ott, hol a hadi jog azt előírja, vagy a tengeri jog, zendülés esetében helyben hagyja. E határozat következtében eltöröltetett a halálbüntetés Szász-Veimarban, Schwarzburgban, Anhalt-Dessauban, Köthenben, Braunschweigban, Koburgban, Kur-Hessenben, Badenben, Nassauban, Bréma, Frankfurt, Oldenburg, Hamburg- és Schleswig-Holsteinban. A szász királyságban ez bár nem mondatott ki, mégis elhatározá a kormány, 1849. januárius havában, hogy a törvényszékek által elősmert halálbüntetések ne vitessenek véghez, hanem más büntetésekre változtassanak át; oly határozat, mely már 1850. június havában visszavétetett. Azon államok is, melyek a nemzeti gyűlés határozata folytán eltörölk a halálbüntetést, ismét behozták azt, kivéve Oldenburgot, Nassaut, Anbalt-Dessaut, Köthent és Brémát.

Ez esemény ellenében feltehetjük e kérdést: mik voltak azon bűnügyi tapasztalatok, melyek szükségesnek mutatták oly sok német államban a halálbüntetés ismétli behozatalát, és hogy történt az, hogy hasonló tapasztalatok pl: Nassauban és Oldenburgban nem történtek és hogy ezek nélkülözheték a halálbüntetést?

Úgy hiszem, hogy e kérdés megoldása közel fekszik!

Midőn Ausztriában a halálbüntetést ismét behozták, ki nyilatkoztatták, hogy a büntettek szaporodása nem kívánja ez intézkedést. T o s c á n á b a n a változó politikai elvek és a kormány' szükséglete szerint került színre, vagy tűnt el a halálbüntetés. De egy sem állítá hogy az 1786-diki törvénykönyv behozatala óta Toscana bűnügyi viszonyai kívánták volna a halálbüntetés ismétli behozatalát.

Hasonlókép volt ez Németországban is. A halálbüntetésnek eltörlése oly követelés volt, mely az esküdtszéknek behozatalával egy színvonalon áll.

A tapasztalat mutatja, hogy mihelyest egy oly kérdést, mely legbensőbb természeténél fogva jogi kérdés, politikai pártkérdéssé változtatnak át, maga a jog szenved általa. így az esküdtszék mindenütt, hol mint politikai intézményt fogták fel, nem tudott a jogi életben neki illő jelentékenységre emelkedni. És minthogy a német államokban a halálbüntetés eltörlése, a nemzeti gyűlés által határozatok el, elenyészett, mihelyest azon politikai viszonyok, melyek a nemzetgyűlést életbe léptették elenyésztek. A nyilvánított okok, melyek a halálbüntetés ismétli behozatalát indokolták, természetesen mást mondtak. De ezek között is hiába keresnek azon nyomós okot, hogy a halálbüntetés eltörlése által a büntettek gyarapodtak. És így történt, hogy Nassauban több a halálbüntetés ismétli behozatala tekintetéből a törvényszékhez intézett kérdések daczára ezek egyhangúlag, mindég ellene nyilatkoztak.

Tartottak attól is, hogy p. o. ha Poroszországban a halálbüntetés főnáll és Oldenburgban nem, egy porosz férj nejét Oldenburgba csalhatná hogy ez utóbbit ott megölje. Ily esetek eddig nem tapasztaltak sem Németországban, sem Amerikában, a hol szintén el van törölve egyes egyesült államokban a halálbüntetés —vagy Sveiczban, a hol csak is Neuchâtel cantonban hiányzik a halálbüntetés. Ily esetektől félelem tehát alaptalannak bizonyul.

A felhozott példák elegendők lesznek megállapítani a ma már elvitathatlan tény, hogy a halálbüntetés sem alkalmas eszköz arra, hogy a bűnök elkövetésétől visszariasszon. Hogy mily kényszerítőleg hatott a tények súlya theoretikus nézetekre, erre nevezetes példa egy híres kriminalista nézetének megváltoztatása. Feuerbach Anselm saját büntetőjogi teoriájának alapjául azon mondatot állítá fel, hogy a fenyegetett büntetés nagysága által a bűnösben félelem keletkezik, melynél fogva az megfontolja, hogy nagyobb a szenvedés melyet neki ki fog kelleni — a büntetés elviselése által — állani, mint az előny, melyet a bűntény elkövetése által szerezhetett volna. Feuerbachnak sikerült később ezen büntetőjogi teoriát az ő nagy befolyása alatt álló bajor büntetőjognál a practikus életbe is behozni. Es ugyan ezen Feuerbach, kinek teoriája tulnyomólag kemény büntetésekre mutatott, és kinek törvénykönyve nehéz büntetések és igen gyakran halálbüntetések által akart a büntettől visszaretteneni, ugyanezen Feuerbach néhány év múltán, mialatt igen sok alkalma volt, teoriája és törvénykönyve practikus eredményét megösmerni — maga is ellensége lön a halálbüntetésnek.

És mégis! ki tagadná, hogy egy értelmes törvények alapján nyugvó büntetőjogi intézménynek a büntettek kevesbitésére igen nagy befolyása van! Csak sok függ attól, a büntető törvények elrémítő hatását helyesen ismerni. Tapasztalat szerint

azon esetek fordulnak legritkábban elő, melyeknél a bűnös meghűli tetősét előre látja — ha ily eset előfordul, és élethoszsiglan tartó fogház sem képes a bűntény elkövetését megakadályozni, úgy bizonyosan a halálbüntetéssel! fenyegetés sem fogja ezt elérni. A legtöbb esetben azonban reményű a bűnös, hogy, vagy egészen felmentetik, vagy csak csekély büntetést kap. — Hogy tehát a büntető törvény gátat vethessen, kell, hogy biztos legyen, hogy a büntetés és pedig a fenyegetett büntetés biztonsággal kövesse a bűnt.

Nehéz büntetések könnyen állíthatatnak fel a törvénykönyvekben, de annál nehezebb azt valóban alkalmazni. Legjobb esetben oly mértékben halmozódnak össze a megkegyelmezési kérvények, hogy, vagy nemsokára belép a törvénynek megváltoztatása, — felemlítjük példa gyanánt a mostan érvényes porosz büntető törvénykönyv még be nem fejezett megváltoztatásait — vagy pedig oly módon magyaráz tátik meg a törvény, hogy elkerülhető, a mint ez azelőtt a közjogi források ellenében gyakran történt. így tehát az igen kemény büntető-törvényeknek következése az alkalmazásokban! bizonytalanság; evvel megszűnik gátló erejük, és a törvényhozó kényszerül törvényeit enyhíteni, hogy annál h a t-hatósabbakká tegye őket.

Miként áll ez a halálbüntetés tekintetében?

1830-ban az angol bankárok sok pénzhamisítás következtében tetemes összegeket vesztek. Egyesülve a parlamenthez egy kérvényt nyújtottak be, a melyben sürgetik, hogy e bűntetre nézve a halálbüntetés eltöröltessék.

E kérvénynek bizonyosan praktikus indokok képezték alapját. Az angol bankárok biztosítást kértek a törvénytől, és minthogy ezt kívánták, akarták, hogy a halálbüntetés eltöröltessék!

1861-ben még, bizonyítja egy angol fogházi pap ha oly bűnper vitetik, melynek kimenetele talán a halálbüntetés lehetne,

ez reá rendesen oly benyomást tesz, mintha bíró, esküdt, védőügyvéd, tanúk és vádlók úgyszólván összeesküdnének, hogy a halálbüntetést elhárítsák. Pártoltatok e nézet azon körülmény által is, hogy Angolországban még 1859 és 1860-ban is a felmentések száma egy büntettnél sem volt oly nagy viszonyítva a vádakhoz mint épen a gyilkoságnál. És hogy mily szorosan függ össze ez eredmény az esküdtek ellenszenvével, a halálbüntetést illetőleg, bizonyítja Angolországot tekintve a következő: a régibb angol jogban halálbüntetés volt szabva a lopásra, ha a lopott jószág 40 vagy több schillinget ért, az angol parlamentben bebizonyított, hogy 15 év alatt az esküdtek 535 esetben a lopott jószág értékét nem 40 hanem 39 schillingre becsülték.

Amerikában most általán szokásban van, mindenki, ki halálbüntetésre méltó büntetteknél! vádaknál, mint esküdt hivatalos, legelőször azon kérdésre köteles felelni, váljon rosszalja e a halálbüntetést. A kérdés igenlésének az a következése, hogy nem lehet esküdt. Franciaországban ilyesmit meg nem engednek. Midőn ott egyszer előfordult, hogy egy esküdt egy gyilkosság elítéléséhez hivatva, kimondá, hogy ő ellensége a halálbüntetésnek, az esküdtszék azon büntetést szabta reá, mint melyet szokás a meg nem jelenő esküdtekre szabni. Azonban a francia jog az esküdteknek más segílyt ad a halálbüntetés tekintetében. Az 1832-iki törvény megengedi nekik, a hol Ítéletet kell kimondaniok — így tehát halállal fenyegetett bűntényeknél is, enyhítő körülmények létét elrendelni, — a „Circonstances atténuantes“ e bűv ereje a halálbüntetést egész jogos úton mellőzi el. Így pl. 1858-ban 146 gyilkosság miatt vádlott közül 31 e g é s z e n, 83 a fenemlített enyhítő körülmény következtében mentetett fel a halálbüntetéstől. Poroszországban nincs szabadalma az esküdteknek, a halálbüntetés alkalmazása felett ítélni. A statistikai táblák azonban mutatják, hogy 1860—1862-ig gyilkosság miatt vádoltaknak csak 40% ítéltetett el a vád folytán. Azonban semmi esetre sem hajtatik végre minden a

b í r ó által elismert halálbüntetés. Csak akkor hajtatik ez végre, ha nem adatik kegyelem.

Az újabb törvényjavaslatok indokaiban ki van mondva, hogy a javaslat egy és más keménységei, melyeket a szerző maga is ismer, kegyelem által kiegyenlíthetők. Ez azonban igen hibás törvényhozói gondolkodás, mert a törvényhozó ismerete és tapasztalata folytán kell, hogy úgy alakítsa törvényét, mint-ha kegyelem általában nem is volna. Ez csak azon esetekre tartatik fen, melyek kikerülték a legtapasztaltabb és legóvatosabb törvényhozó figyelmét. Az élet folytonosan új alakokat idomít és lehetséges, hogy az általában helyes törvény egyes esetre nézve igen keménynek mutatkozik. Ily kivételes eseteknél segítőleg lép közbe a kegyelem, hogy ott adjon jogot, hol ezt a törvény nem volt képes adni. Ha azonban ilyes kivételek felhalmozódnak, vagy épen maga a kivétel lesz szabály, úgy keli, hogy az így hibásnak mutatkozó törvény megváltoztassák, már maga a kegyelmi jog érdekében is, melynek természete ellenkezik avval, hogy a törvényhozástól mindennapi szolgálatra vétessék elő.

És ha valaha, úgy most az újabb idők óta fenálló perügyi rendszabályok követelik, hogy kíméletes igényeket tartsanak a kegyelmi jogra. Az előtt az egész a bűnügy megítélésére szükséges anyag az irományokban feküdt, és így, ha kegyelemért folyamodtak, mind azt lehetett a fejedlemnek elébe terjeszteni, ami az elkövetett tett megítéléséhez minden irányban szükségesnek mutatkozott. Már ma, nem hagy a szóbeli eljárás mást az irományoknak, mint a tárgyalat esetsontvázat.

Az előtt az eljárás nem volt nyilvános. Hogy miként fejlődött egyes fokaiban a bűn, azt csak azok tudták meg, kiknek alkalmok volt az irományokat átnézhetni. Könnyű volt akkor a kegyelmet jóhiszemben megadni vagy megtagadni, hiszen hiányzott, mind itt, mind a bírói ítélet ellenében, minden alap a saját

vélemény kiképzésére. Most a bűnügyi eljárás nyilvános, az elkövetett bűntények legkisebb vonását megfogja érteni a nép: most már megtörténhetik, hogy egyik eset a másikkal hasonlatba hozatik, és sok esetben hallatszik a kérdés, miért kegyelmeznek meg ennek, míg a másiknak nem? így pl. Belgiumban egymásután következő esetek fordultak elő. Az elsőben vádlott anyját kapzsiság miatt meggyilkolta, megkegyelmeztetett, nemsokára történt a 2-ik eset: egy iparos a korcsmából jöven, azon embert találta meg, ki öt egyszer feladván, ennek következtében elítélte — haragra gyuladva, veszekedni kezdett vele és megölte, — ez halállal büntetett. Az előbbi megkegyelmezés még élénk emlékezetben állott, és így természetes volt, hogy a kegyelemnek ez utóbbi esetbeni megtagadása oly élénk vitatkozást idézett elő, mely alkalmat adott arra, hogy a bizalmat, ha nem is az igazságszeretet, de legalább a kegyelmi bíróság óvatossága iránt a legnagyobb mértékben megrendítse.

Csak néhány példa által akartuk kimutatni, hogy a törvényszéki eljárásra nézve, oly-áldásos berendezések, oly büntető törvényeket követelnek, melyek legalább ne számítsanak biztonsággal a kegyelmi jog befolyásos közrehatására. Hogyan keil tehát és pedig különösen a kegyelmi jog ér int h ellenségének érdekében, oly büntető eszközöt képzelni, melynek létét, a kegyelem közrehatása nélkül magok a törvények sem képesek gondolni?

Tudva levő, hogy legtöbb államban semmiféle halálítélet nem hajtatik végre, fejedelmi jóváhagyás nélkül. Természetes, hogy ez nem annyit jelent: hogy a jogszerű bírói Ítélet — ha ez halálítélet — tökéletlen és tökélyesbitése végett szükséges a fejedelmi jóváhagyás, — mert ez valóban nem jelentene mást mint halálra méltó büntettekre nézve, a törvényszékek ítéletét elmellőzni, és ennek jogát a cabinetbe áttenni, hanem ez csak annyit jelent, hogy mindenütt, hol halálítéletet mondanak ki, akarja a fejedelem, azon lehetőséget megtartani, hogy

kegyelmet adhasson, mindegy akár folyamodik kegyelemért az elitét akár nem. És így végre minden jóváhagyott halálítélet a kegyelem megtagadásának nevezetik.

A legnagyobb jelentőséggel bír a halálbüntetés megítélésére nézve a valóban végrehajtott és a kegyelem által elmulasztott halálítélet közötti viszony.

A minden büntetőjogi reform kérdésekben ifjú tüzzel előlhaladó M i t t e r m a i e r fáradhatlan szorgalmának köszönhető, hogy majdnem minden miveit államból vannak e részben adataink gyűjtve. E gazdag anyag csaknem egyhangúlag minden országra nézve kimutatja, hogy a halálbüntetés végrehajtása a kivétel, a megkegyelmezés azonban szabály.

A mi Poroszországot illeti, itt 1818—54-ig 988 elitét közül több mint $\frac{2}{5}$ -nek megkegyelmeztetett: a legkevesebb megkegyelmezések közvetlenül a most érvényben levő büntető törvénykönyvnek behozatala után történtek. 6 év alatt, 1852 — 1857-ig 174 halálra ítélt közül csak 65 nyert kegyelmet. E viszony azonban egészen megváltozik 1858 óta. Három év alatt 1858—1860-ig 77 megkegyelmezést, és II kivégzést találunk. 1861-ben 37 halálítélet közül csak 5 Ion jóváhagyva. 1862-ben 19 halálítélet lett a cabinet elé terjesztve, és e 19 közül 18-nak kegyelmeztetett meg.

A halálbüntetés állított befolyását a büntettek kevesítésére nézve, mutatja igaz fényében a porosz bűnügyi statistica. A porosz büntetőtörvénykönyv ugyanis ismeri még az agyonütésnek néhány nemét, melyek halállal fenyegettetnek. Ily agyonütések miatt 1855 — 1857-ig 14 végeztetett ki, 1858 — 60-ig csak e g y. Ennek az volt következése, hogy 1859-61-ig viszonyítva 1856 — 1858-al az agyonütések száma ötven négy gyei kevesedett. 1855—57-ig gyilkosság miatt 64 lön kivégezve, és az e büntény miatt elítéltek száma 128 volt. És miután 1858-60-ig 64 helyett csak 10 lön

gyilkosság miatt kivégezve, a gyilkosság miatt elítéltek száma, a három következő évben, 128-ról 85-re szállott alá.

Vonjuk ebből az eredményt: Elkövetett egy halálra méltó bűntény, úgy nagyobb mértékben hatnak össze, mint más bűnökkel a különféle körülmények, melyek a halálítélet bíróilag való kimondását nem hagyják bekövetkezni.

Kimondatik azonban a bírói ítélet, úgy legtöbb esetben elmellőztetik a halálítélet kegyelem által.

Ebből következik, hogy nincs oly büntetés, melynek valóban végrehajtása oly valószínűtlen volna, mint épen a halálbüntetés. Tehát ha valamely büntető eszköz gátló hatása alkalmaztatásának biztosságától függ, úgy bizonytalannal nem található oly csekély gátló hatású büntető eszköz, mint a halálbüntetés.

Azonkívül kétségtelenül be van bizonyítva, hogy a kivégzések kevesbülése, és ennek egészben! eltűnése nem szaporítá a halálra méltó cselekvények számát. Ellenkezőleg nem hiányoznak tapasztalataink, melyek mutatják, hogy a kivégzések kevesbitésével és végre egészbeni elmaradásával a halálra méltó bűntettek száma is kevesbedett.

Ebből lehet következtetni, hogy a halálbüntetés ha egyenesen nem is ártalmas, de a jogirend fentartására nézve egészen felesleges.

Ez eredmény a halálbüntetés megítélésére nézve a legnagyobb jelentőségű, mert most már a legteljesebb joggal követeltethetik majd a kielégítő felelet, e bizonyára komoly kérdésre **H o g y a n l e h e t a h a l á l b ű n t e t é s j o g o s b ű n t e t é s , h a a j o g i r e n d f e n t a r t á s á r a n é z v e n e m s z ű k s é g e s ?**

A halálbüntetés védői következőket felelik: Az igazság követeli, hogy a büntetés nagysága a bűn nagyságának megfelelően. Ha eltörlik a halálbüntetést úgy elveszik az igazságszolgáltatástól azon büntető eszközt, mely a legsúlyosabb bűnnek

is megfelel. És ilyen bűnnek, melyeknél a halálbüntetésnek alkalmazása szükségesnek látszik, különösen kettő mondatik: a felségárulás és a gyilkosság.

A felségárulást illetőleg, azon megjegyzésre szorítkozom, hogy ama büntetési határozatok, melyek e bűnre nézve vonatkoznak, alapjaikat a római Imperátori törvényben találják. Es ha valaha megérdemelte joggal, valamely büntető törvény az elhírlült nevet, úgy az, az Arcadius és Honorius által kibocsájtott felségárulást törvény. — Az arany bulla azonban felvette ezt és így kieszközlé a törvényhozás útján, ez által a történeti folytonosságot a római és mai felségárulási határozatok közt.

Különben e kérdés nyomozásara, váljon igazolható-e, a halálbüntetés a felségárulásra nézve, nem a k a r u n k b e b ocsátkozni, mert e kérdés elégséges megfelelése minden esetre szükségessé tenné, hogy visszamenjünk a már tapasztaltakra. Németországra nézve e tapasztalatot a felségárulási perek története a legutolsó 50 évben adja, és mi nem kétkedünk, hogy ki a német történet e részét ismeri, tökéletes Ítéletet fog nyerni a politicalai bűntényekre mért halálbüntetéseket illetőleg.

Tehát, így, még egy bűn, a g y i l k o s s á g bűne maradna fen. —

A bölcsészet legfényesebb nevei, minők Kant és Hegel követelik a halálbüntetést e bűntényre nézve. Kant, büntetési mértékül, az arányosság elvét állítja fel a bűn és büntetés között. — „A milyen meg nem érdemlett rosszat teszsz te másnak, oly mértékben esik az reád vissza. Ha meggyalázod őt — magadat gyalázod meg; meglopod őt — magadat lopod meg; vered őt, — magadat vered meg.“ — Ezen arányosság azonban, ne vitessék szórni szóra keresztül. Legyen inkább elegendő, ha ez — méltatva a bűnös érzékenységét — hatást idéz elő. Így pl. az előkelő, ha egy alsóbb rangút megver, — ne veressék meg, hanem csak kényszerítve legyen, engedelmet kérni, — továbbá bezárassák, mert ez már előidézi az előkelő megszégyenítését, mely

egyenlő az alsóbb rangú szégyenével, melyet az utóbbinak az ülések okoztak. Hegel, szintén bizonyos arányt állít fel a biin és büntetés között. Ez se legyen azonban szószerinti arány, liánén csak érték szerinti, — mely értéket, bizonyos becsű által találhatjuk meg. A gyilkosságra nézve azonban, mind Kant mind Hegel, szószerinti arányosságot kívánnak t. i. a halálbüntetést. Mert másképp nem vihető itt ki az arány. — Nincs arány a legnyomorultabb élet és a halál között. A tudattal véghezvitt gyilkossággal csak a törvényesen kimondott halál arányos.

Mesze vezetne, ha beakarnók bizonyítani, hogy mind a Kant theoria — a büntetés, a hatás szerint, legyen a bűnnel arányossá téve, — mind a Hegel theoria, a büntetés, az érték szerint legyen a bűnnel arányos, — a törvényhozói kérdések practicus megoldására nézve, tökéletesen hasznavehetlenek. — Hogy azonban a halálbüntetésnek követelése célszerű, — egészen alaptalan, — ezt képesek vagyunk kevés szóval kimutatni. — Ha t. i. a gyilkosságnak halállal] megbüntetését, az igazság egyáltalán kívánja, úgy minden gyilkos megkegyelmezése igazságtalanság. Tehát, ha egy gyilkos megkegyelmezését úgy akarják feltüntetni, m'nt az igazság egy tettét, akkor legfeljebb azt szabad állítani, hogy a halálbüntetést néha kívánja csak az igazság egyáltalán. — Ha a halálbüntetés igazoltatik, — minthogy: „a legnyomorultabb élet és a halál közt sincs arány“ akkor mindenütt, minden emberi hiba miatt, — tehát a gondatlanság által előidézett ölésre is kellene halálbüntetést alkalmazni Ha pedig — természetesen jogtalanul — ez arányosságot, csak meggondolt ölés által előidézett halálra akarnók alkalmazni, akkor nem szabadna a halálbüntetést csak is a gyilkosságra szorítani, hanem inkább minden meggondolt ölésre ki kellene terjeszteni. Ha végre, a szószerinti arányosságot kellene alkalmazni, hol a bűnös által előidézett gonosztetre, érték vagy

hatás szerinti egyenlő rász nem található, akkor tökéletes jogtalanságnak kell kinyilatkoztatni, ha állítatik, hogy ily egyenérték, a jogtalanul kioltott életre nézve, nem található, — hanem egy kiütött szemre vagy egy levágott test részre, igen is. A régibb német jog, mely ilyes sértéseket váltságolt, az emberi életet is árszabályozta, azonban nem azon következtetéssel, hogy a bűnös, az ár lefizetésével, megszabadult a büntetéstől. Régibb, mint Kant és Hegel büntető jogi theóriája, a Talions theoria — ez nem csak éltet életért, — hanem következetesen szemet szemért, fogat — fogért kíván; a dolgon, ezen, joggal „durvának“ nevezett boszú theória, nem változtathat, — az sem, hogy ez a következeteséget elkerülve, éltet-életért követel, és azután, e követelés csupaszágát bölcsészeti theoriával takarja be.

A halálbüntetés, a mint azt ma ismerjük, egy u. n. egyáltalán határozott büntetés, be következik, vagy nem — de nem fokozódik. — Tehát, hogy a nagyobb büntetés, a nagyobb bünt találja, úgy a halálbüntetéssel fenyegetés, minden gyilkosságnál, azon állítást tartalmazná, hogy e büntetlen belől, nagyobb és kisebb bűnről nem lehet szó. — De mily módon akarnak ilyen állítást fentartani, hogy ha azon büntetteket, melyek valóban elkövették, szemügyre veszik. Senki sem fogja állítani a bűn egyenlő nagyságát minden gyilkosságnál, — ki csak néhány büntett elégséges megmagyarázását is olvasta. Igen természetes, hogy még a porosz büntető törvénykönyv készítésénél! tanácskozásoknál, egy ideig, a halálbüntetés súlyosbítását akarták hogy így, a különféle nagyságú gyilkosságra, különféle fokozatú büntetést nyerjenek.

A meddig a halálbüntetést minden gyilkosságra nézve megtartják, — kettő lehetséges: vagy a különféle nagyságú bűn — az igazság rovására, — egyenlően büntetetik; vagy különféle fokozatok által kerestetnek meg a halálbüntetésen belől —

a halálbüntetés különféle nemei és súlyosítása által, a bűn mindenféle nemei, mely mindenesetre csakis a polgárosulás rovására történhetnék.

Ez ellen talán ellenvethetnék, hogy ha már a halálbüntetéssel, nincs megengedve fenyegetni minden gyilkosságot, legalább a legsúlyosabb eseteknél legyen megengedhető.

Ez által a gyilkosságnak 2 nemét kapnék, egy súlyosabbat, melyet halállal, egy könnyebbet, melyet talán élethossziglan tartó fogsággal büntetnének. Hogyan kellene ennek practicusan képződni? Következőkre kell figyelniük: általában mondják, hogy nem azon akarva véghez vitt ölés, melyet agy o Hűtésnek,— hanem csak az, mely gyilkosságnak neveztetik, büntetessék halállal. És mily egyszerűen tűnik fel a gyilkosság és agyonütés közti különbség. Ha az ölés, m e g g o n d o l v a vitetett véghez, akkor g y i l k o s s á g, — ha hiányzott a meggondolás, a készakarva véghez vitt ülésnél, — úgy akkor agyonütés esete forog fenn. Ez oly különbség, mely nemzedékről, nemzedékre marad, — és melyhez úgy hozzászoktak, hogy alig tartják már érdemesnek, ennek helyességéről gondolkozni. Gondoljuk csak meg, mit tesz az, hogy valaki meggondolás nélkül cselekszik! Es habár hiányzik is a bűnösben minden meggondolás, mégis képes egy gyilkolást akarni, és habár nincs meggondolása, mégis képes cselekedni, amint neki cselekednie kell, ha szándékát ki akarja vinni, — és habár nincs meggondolása, mégis kiviszi szándékát, és megöl egy embert. Ügy hiszem, hogy a dolgot úgy kell kimutatni, a mint az van, és az ellentmondás világos.

Csakis így mondható helyességgel: A ki valamely embert készakarva megöl, vagy sok vagy kevés meggondolással cselekszik. Itt azonban mindjárt felmerül a kérdés, mennyi meggondolással kell bírni a bűnösnek, hogy szabad legyen mondani a törvény előtt, hogy a bűnös meggondolással cselekedett:

és mennyi meggondolással kell még bírnia, hogy lehessen állítani, hogy a bűnös, bár akarva de meggondolás nélkül cselekedett. Azt fogják felelni: a törvény értelmében meggondolással cselekszik valaki, ha különös tények bizonyíthatók be, melyek kimutatják a meggondolás jelenlétét. Ez azonban gyakran esetlegességektől függ, melyek nem lehetnek befolyással a bűnös bűnének nagyságára. Továbbá egy szem élesebben lát, mint a másik, vagy pedig, bizonyos tényeket illetőleg, véleménykülönbség támadhat a felett, vajjon a történt meggondolás, általok legyen-e bebizonyítható vagy ne; és így megmagyarázható azon tünemény, hogy az előbbi porosz jogban a különféle bíróságok, egy és ugyanazon ölest, majd gyilkosságnak, majd agyonütésnek vették fel.

Ez az alap, a melyen a joggyakorlás áll, ha döntenit kell, élet és halál között; ezek az ismertető jelek, melyek a bűn nagyságát kimutatják, — a melytől függ a bűnös léte és nem léte.

Következtessünk most, e bizonytalanság után, mely a megkülönböztethetőnek tartott ölési nemek közt létezik, egy jogi állapotra, mely jogi állapot előállna, ha a halálbüntetés — mint előbb mondatott — az ölés csak egyes nemeire nézve alkalmaztatnék.

A természet nem ismer ugrásokat teremtményeiben. A büntettel ép így áll a dolog. Észrevétethetnek a pontozatok, melyekkel a kevésbé súlyos, a súlyosabbhoz előrehalad. A halálbüntetés és az élethossziglani börtön között oly úr van, mely nem létezik a büntettek súlyának lassanként! előrehaladásában. Lehet a büntettek sorában a halálbüntetés uralmának határvonalát odahúzni, hová akarják; azon helyet sehol sem fogják megtalálni, hol ne lépne elő az igazság elé e kérdés: ha e büntett a halált még meg n e m érdemli, olyan viszonyban áll-e amaz ehez, mint a halál az élethez? És mint-

hogy e kérdés soha sem igenelhető, ezért nem lehet a halálbüntetést, az igazság kívánalmaival összhangzásba hozni!

Minden idő követelte az igazság gyakorlását. De a különböző időknek különféle véleménye volté szóról: igazság. Azelőtt Németországban a büntető jog kínos jognak (peinliches Recht), a bűnvád — kínvádnak (peinliches Klage) nevezetett. Az mondatik e kínos vádokról a jogkönyvekben, hogy a vádló azért vádol, hogy a vádlott kínoztassék. A bűnösnek nagyobb vagy kisebb kínjában találták az igazság kivitelét. Tehát oly büntető eszközöket használtak, melyek alkalmasak voltak az elítéltnék kisebb vagy nagyobb kínját előidézni. Ez az igazság eszméje, mely alapja volt a 16 és 17-ik század kízó-jogának. Tulajdonkép nem más, mint törvényesen szabályzott és az állam által kivitt boszú, mely belső lényében durvaság által jellemezve, okvetlenül kellett hogy mindennemű durvaságot idézzen elő. A történelmi folytonosság, a mai halálbüntetés és az akkori kízó jog között nincs semmi által megszakítva, és lehet ugyan a halálbüntetést a mai polgárosult szellemben véghez vinni, azért ez még sem más, mint maradványa azon szomorú időnek, a melyben nem voltak képesek durva boszu és igazság között különbséget tenni.

Midőn Lipót Toscánában, II. József Ausztriában és Magyarországon eltörjék a halálbüntetést, ezt azon szempontból tették, hogy nem lehet kétkedni még a leggonoszabb bűnösnek javulása felett sem. Akkor e vélemény nem volt más, mint theoria, melynek helyességében bíztak, melynek jóságát a gyakorlattól várták. Ma már e theoria valóságos élet lett. Az emberi természet helyes elismerésére támaszkodva, léteznek büntető intézetek, melyek számos tapasztalat által biznyították be, hogy nem szükséges a bűnöst megsemmisíteni, hanem inkább a bűnös jó bánásmód mellett életben tartassák, bűne ön magával és a társadalom öntudatával kibékíttessék.

Mert csak is helytelen megfigyelés vezethet azon eredményhez, hogy a nép öntudata kívánja a halálbüntetést. Látjuk, hogy esküdtek lépnek vissza hivatalaiktól, minthogy ellenségei a halálbüntetésnek — látjuk, hogy a törvényhozó fél, hogy intramurán kivégzéseknél előírt tanúk, a községi eljárásánál nem találhatók; — rendezett jogi viszonyok közt még soha sem tapasztaltatott, hogy adott kegyelem, rossz hangulatot idézett volna elő — mely előidéztetett, ha a kegyelem megtagadtatott. És melyek az érzelmek, ha egy kivégzés történt? Ha a bűnös baromi durva állapotban vittetett a vesztőhelyre — úgy e kérdés merül fel: valyon, van e joga a társadalomnak, egy embert megölni, kinek romlottságán — legalább részben — maga a társadalom is hibás; — belátta a bűnös hibáját, — felmerül a kérdés, valyon helyes volt-e bűnöst, a nemesebb érzelmek ébredésének daczára, a halálnak feláldozni? vallott a bűnös, úgy abban gyakran a megbánás egy jele mutatkozik — ha nem vallott, úgy gyakran kétely támad bűne felett! Ugyhisszük, hogy helyes, ha kimondjuk, hogy már ma a kivégzések és a nép Öntudata, nincsenek más összefüggésben, mint, hogy minden kivégzés a halálbüntetés elleneinek számát szaporítja. Lehet ellenvetéseket tenni — hogy ez a nép előkelőbb részére nézve áll, de nem a nagy tömegre nézve, — mert ez távol áll ilyen megfontolás, és érzelmektől — ez kívánja a gyilkos halálát. Ez ellenvetés ellen csak egyet akarunk felhozni, hogy t. i. a jogi öntudatra a legnagyobb befolyással mindazon jogi berendezések vannak, a melyekben egy nép él. A meddig a halálbüntetés, valahol létezik, lesznek hozzá ragaszkodók, épen, mert létezik, és ha eltöröltetnék, lennének kérelmezők, kik az ezen öntudatukkal megegyező büntetés, ismétli behozatalát kívánják. — He a múlthoz ragaszkodók eltűnnek, és az új jog képezi az élőket és az új nemzedéket. Hogy milyen igaz ez, az mutatkozott, a Toscanában történt utolsó kivégzésnél; 1830-ban ez országban fenállott a halálbüntetés — és Flo-

renczben csakugyan történt egy kivégzés. De azon idő, a melyben nem vitettek véghez halálbüntetések, azt idézte elő, hogy a nép nyíltan megmutatta, hogy jogi öntudata, e büntetés nemet már nem tűri. Az üzletek be lettek csukva, az utcák, majdnem üresek voltak, a midőn az elitét jött, a polgárok a templomokba siettek imádkozni, — és csak kevesen állták körül a kópádot. Ekkor kinyilatkoztatá a nagyherczeg, hogy a nép oly tanítást adott neki, hogy többé ne legyen szabad halállal büntetni — és utolsó is maradt e kivégzés mai napig Toscánában. —

Még kötelességünk, a halálbüntetésnek néhány theologus által véleményezett igazolását, felemlíteni. Hiszen az új kor egy kriminálistája Halschner Hugó bonni tanár sem átalotta kimondani, hogy a halálbüntetés jogszerűsége felett a jogtudomány és a jogbölcsezet szempontjából kiindulva, nem lehet ítéletet, hozni — ez csak akkor lehetséges, miután több theologiai kérdés megvitattott. E véleményen mi— természetesen nem vagyunk. Ha a jogi kérdésekből politikai kérdéseket csinálnak, — szenved alatta a jog; ép olyan rász ha azt hiszik hogy jogi kérdése két theologiai magyarázatok által lehet elintézni.

A theologusok állítják: az isteni törvényekben a következő áll: „Ki embervért ont, annak ontassék vére.“ A halálbüntetés tehát kinyilatkoztatott isteni parancs és ezért véghez kell vinni. A jogásznak erre következőleg kell felelni. Ha a zsidó halálbüntetést kívánjuk, akkor nincs jogunk elvetni a zsidó csonkítási igazságszolgáltatást sem; ha a halálbüntetés a gyilkosságra nézve isteni parancs, akkor ez érvényes a többi zsidó büntetési módra nézve is. A jogász egy szóval ezt mondja: a régi zsidók eltűrhettek egy állam és egy büntető jogot, hol a jog vallás és a vallás jog volt. Mai jogunk ilyesmit nem tűr meg, a zsidó állam elenyészttével elenyészett egyszersmind a zsidó állam és büntető jog is. Hogy mily viszonyban áll a ke-

resztyenség a zsidó talions teoriához, mutatják e szavak: „Ki közietek bűn nélküli vesse reá az első követ.“ Szavak, melyek egy a zsidó jog által halállal fenyegetett bűntettre nézve mondtak.

És így legyen még megengedve a halálbüntetésre nézve, egy theologus szavait idézni, egy theologusét, kinek tudományosságán ép úgy nem lehet kétkedni, mint a keresztény élet előmozdítása körül tett érdemei felett. Schleiermacher következőket mondja keresztény erkölcsstanában: „Die Rechtfertigung der Todesstrafe aus dem Gesichtspunkte, dass dem Verbrecher das Leben müsse unerträglich sein, ist unchristlich, weil in der göttlichen Gnade Versöhnung für Alles ist. Daher bleibt die Todesstrafe nur ein Rest barbarischer Zeiten und ein beweis des politischen Unvermögens. Auch kann man sich in christlichen Staaten kaum Todesstrafe denken ohne Begnadigungsrecht. So lange aber das Gefühl, welches die Abschaffung der Todesstrafe fordert, noch nicht laut genug ist, also die Beruhigung dabei dominirt: so wird von dieser auch der Fürst bisweilen ergriffen und dann glauben, er müsse auch einmal die Autorität des Gesetzes aufrecht halten. Das Abschaffenwollen muss aber permanent sein und endlich durchgreifen.“